

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Rácz Terenc*

Cím: *O-Buda legrégebbi épülete*

Forrás: *Pesti Hírlap*

Byp.
(Hely)

1913 IX / 20
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

708

Hely

Kisbéli Múzeum

Idő

17/19

Személy

O-Buda legrégebbi épülete.

O-Buda legrégebbi épületének keletkezési ideje visszanyulik még III. Károly uralkodása idejére (1711—40). Egy sárga meszelésű hatalmas épületkolosszus az, mely a Mátyáshegy alatt elterülő lapolyon áll és kezdetben a trinitáriusok rendháza volt. A telket a gróf Zichy-család ajándékozta a jámbor szerzeteseknek, kik búcsújáráhelyet létesítettek Ó-Budán. A rend nagy áldozatokkal építtette székházát, mert még freskókkal is díszítette. A felépítés után a komáromi házat elhagyva, ide telepedett nagy része. Birtokuk épen nem volt nagy kiterjedésű. A mai bécsi-úti téglagyártól a jelenlegi Gross kalapgyárig terjedt. Idejövetelük célja búcsújáráhely alapítása volt. Hogy hogyan indult ezen mozgalom, majd alább tárgyaljuk.

A vallásos magyar Mária nemzedék minden időben seregesen kereste fel a különböző kegyhelyeket, természetesen a stájer Mária-Cellt is. E költséges kedvtelést azonban csak a kiváltságosabb helyzete engedte meg, mert az akkori közlekedési viszonyok tökéletlensége folytán az utazás drága volt — kivéve, ha gyalog tették meg az utat. Így hát szegények alig, öregek egyáltalán nem zárandokolhattak. Bár Károly uralkodó korszakát a nemzet egyik jóléti korának hívják, a szegényebbek helyzete mégis sivár volt. A nép lelki szükségletén segítő, kapóra jöttek a trinitáriusok, kik Nagy-Cellt kipótolandó, Kis-Cell nevű kegyhelyet létesítették. És e helyválasztás valóban szerencsés volt, amennyiben fekvése majdnem azonos a stájerével, három oldalról hegyekkel környezve, az illúziót nagyszerűen befolyásolták. És Kis-Cell tényleg felvirágozott, messze falvak és városokból jöttek zárandokolni. Lehet, hogy ezért a stájer bencésbarátoknak talán konkurenciát csináltak, amint majd később kiteszik, de érzékeny veszteséget aligha okoztak. Így hát itt szépen megmelegedtek a barátok, hirdetve az Isten ígétjét, ami nehézséget nem igen okozott, mert Mária Terézia semmi akadályt utjukba nem gördített, sőt ellenkezőleg hive volt a katolikusoknak és

ügyüket szívén viselte. A CrVCIFIXVs DVX MEVs = A keresztre feszített az én vezérem egykori képfelirat ezt világosan bizonyítja. Továbbá az „Auspiciis Regina Crucis . . . palmas cum Cruce mitte feres“ szintén e mellett szól. A félelemre tehát egyideig nem volt ok.

A zavartalan jólét körülbelül egy félszázadon át tartott — 48 évig. De II. József trónralépése teljesen megváltoztatta a helyzetet. Hiszen még Mária Terézia idejében történt a jezsuita rend feloszlatása és a nyolc milliányi vagyon elkobzása. Ez azonban csak előhírnöke volt a teljes abszolutisztikus uralomnak. József a tettvágy embere volt. Az egyház terén uralkodása szintén új korszakot nyit. Bár Pomballal és a többi egyházellenes politikusokkal egy suba alá nem vonható, az egyházba való beavatkozása általános felháborodást keltett. A különböző rendek és szerzetek sorsa tehát válságosra fordult, ami arra bírta a keresztény világ fejét, VI. Pius pápát, hogy a császárt Bécsben meglátogassa és rendeleteinek visszavonására bírja. Az eredményt azonban ismerjük. II. József semmit sem vont vissza, sőt még a pápa ottartózkodása idején feloszlattott 140 kolostort. Ez a felháborító kezdet, mely oly riki-tó ellentétben állott a Habsburgok egyházi politikájával, általános megütközést keltett a birodalom valamennyi orszagában. Hiába volt kérés, könyörgés, a császár rendeletei megmásíthatatlanok voltak. Ily körülmények között az obudai trinitáriusok sem kerülhették el sorsukat. Hogy mi módon jutott vagyonuk a vallásalaphoz és távoztak innen, az alábbi eset világosan bizonyítja.

A rend guardiánja egy alkalommal összeszólalkozott az egyik szolgájával, ami azonban épen nem volt tanácsos, mert a középkori önsanyargatás eszközeit esetleg, ha nem is jóakarattól — könnyen végig lehetett szenvedni, mivel még mindig érvényben voltak. Ezen összetűzés alkalmával a guardián kilátásba is helyezte a kevésbé élvezetes, de egyébként rituális büntetést, a parancs nem teljesítése esetén. De a szolga, aki valami nagy titok birtoká-

ban volt, nem sokat törődött a büntetéssel és ellenkezőleg, még ő lépett fel fenyegetődzve, mire a barátjának elhatározta megbüntetését. Dictum factum, a szegény szolgát eldönggették és az ügyet rendjén valójának találták. A bosszu gondolata azonban

sokkal édesebb, mintsem, hogy valaki erről letegyen, habár talán a jámbor szolga hallhatta a kenetes ígét, aki téged megdob kövel, dobd őt vissza te kenyérrel. De bizony a botozás fájdalma tulszárnyalta a lelkiismeret szavát és emberünk egy szép napon Bécsben temett. Nem is akart kisebb egyéniséggel beszélni, mint magával a császárral. Persze a merész vállalkozásnak kidobás lett a vége. Ismételt kísérletek után végre a császárhoz jutott, ahol előadta panaszát és felfejtette titkát. Nevezetesen, hogy az obudai rendházban mérhetetlen kincsek volnának felhalmozva, melyeknek rejtékelyét boszúból kész elárulni. Eleinte kinevették, de mivel boszuvágyában némi alapot gyanítottak, még maga a császár is hitelt adott szavának. Így történt tehát, hogy a fölfedezés után egy bizottság érkezett le Bécsből Óbudára, hogy meggyőződjék az igazságról. Hazugság esetén azonban újból elbotozás reményével kecsegtették a följelentőt. A dolog persze a legnagyobb óvatosság és titok mellett történt és a barátok még csak álmodni sem mertek ilyesmit. Azonban leírhatatlan volt a meglepetés, midőn a császár emberei osztrák uniformisban megjelenve, rögtön a kincs felkutatásához láttak. A mentési kísérletek hiábavalóknak bizonyultak, mert a vezetővel ellátott foglalkó nyomban a kincsek színhelyére siettek. Tehát igaz volt a följelentés, a guardián pedig majdnem kettő ment. Nem hitte volna, hogy följelentést tegyen egy egyszerű szolga. Mikor az egész épületet átkutatták, szekérre rakták a nyert kincseket és siettek diadallal a császárvárosba, ahol II. József megörült a jó fogásnak és azon melegebben sietett azt a vallásalaphoz csatolni. A szavahihető szemtanuk állítása szerint nem kevesebb, mint ötvenkét szekér arany, ezüst és egyéb értékes holmit vittek el. Hogy hol szerezték e tömérdek kincset, bizonyossággal ki nem

nutatható, de annyi bizonyos, hogy nem itt gyűjtötték, hanem az egyes rendek feloszlatása előtt a palatiumot érő holmikát ide, az óbudai telepre mint a legkosztosabb helyre szállították. Nemsokára megjött a magyar királyi leirat, melyet a kiköltözés követett. Ezután József a kolostort az állam számára foglalta le és kaszárnyává alakította át. Utána kórház lett belőle és az 1838-ki nagy árvíz alkalmával az óbudai lakosság megmentésére volt. 1848-ban katonai kórház lett ismét és rokkantakat ápoltak benne. Majd katonai ruhátrá alakult át, míg most nemrég gazdát cserélt, egy budapesti nagygyáros tulajdonára lett. Az épületből több titkos földalatti folyosó nyílik, melyek egyike a várba, egyike az óbudai Flórián-térre vezet. Több izben megkísérelték már újra megismerni, de a fojtott levegő, bizonytalan út és egyéb gátló okok megghiúsították. Ez volna a trinitáriusok szereplése az óbudai rendházban. De talán nem érdektelen az a történet sem, hogy hogyan lett Óbuda kegyhelylé.

Óbuda mint mezőváros a XVII—XVIII. században a vásonkői gróf Zichy-család családi birtoka volt. A két Zichy gróf, László és Péter, a törököktől felszabadított uradalom tulajdonosai lettek. Mind a két testvér lelkes katolikus volt és híve a Mária-kultusznak. Folyton szemük előtt lebegett Mária-Cell. Ezért elhatározták, hogy ahhoz hasonló kegyhelyet, illetőleg Mária-oltárt mintáztatnak. Ez meg is történt, mit Pater Ladislaus és St. Stefano szerzetes 1777-ben megjelent trinitárius művében olvasunk. Az átatoskodás eleinte csak a közvetlen környezetben volt szokásos, de később nyilvános kápolnát akartak építtetni, mely a hívők számára is rendelkezésre álljon. Eközben azonban kiütött a francia háború és László 1703-ban a harc térré sietett. Öccse, mivel László ott meghalt, 1724-ben megvalósította szándékát és az oltár elkészült. De 1725-ben Péter is meghalt, özvegye pedig, gróf Beresényi Zsuzsanna, székelyt Zsámbékra helyezte, az oltárt oda vitette. Ott oly tiszteletben részesítették a kastély kápolnájában, hogy nemsokára az egész környékről oda sereglettek. Ekkor az óbudai plébános, Barwick Ke-

juttassa vissza Óbudára. E kérésében támogatta Esterházy Imre hercegérsek is és 1733-ban vissza is került. Ez nagy ünnepek keretében történt: harangzugas, zene és ágyudőrej közepette vitték a házi kápolnába. Ezután történt csak a végleges elhelyezése egy új épületbe, mely Zichy Miklós és Ferenc titkos tanácsos, győri püspök kezdeményezése folytán létesült III-ik Károly engedélyével és Esterházy Imre érsek alapító levelével. Mely szerint:

„Capellam thaumaturgae B. Mariae Virginis Celleusis. a Familia CC Zichy erectam, ad neocae difcandam suae Residentia Ecclesiam transferre, dictamque imaginem in peculiari loco cultui Fidelium exponendam, consesare, ac ita Marianae pietatis ac devotionis incrementum procurare possintae valeant“ . . . etc. etc.

Tehát nemcsak megengedi, hanem elvárja az építést és a gondozást. Ez a barok stílusban épült műemlék II. József idejében elveszett volna, ha egy jámbor óbudai polgár, Kitraiber Antal, meg nem vette volna 200 florisért. Ő aztán a plébániatemplomnak ajándékozta, hova 1785 jun. 1-én Batthyány József kardinális helyeztette és fölszentelte. Ugyanekkor helyezték a hegyen nyugvó családtagot az óbudai templomba, mely a szöszék alatt pihen most.

Ha sétánkat a kolostortól balra folytatjuk, egy kis kápolnát találunk a jegenyefáktól sűrűn védve. Ez nem a XVIII. század építkezése, hanem a XIX. századé. Nem is tartozott ez soha a rendházhoz. A kalvária-stációk régente a hegyre vezető utra voltak felállítva és a rendház előtt végződtek. De mikor ezek pusztulásnak indultak, akkor ujakat állítottak fel, de távolabb egymástól mint régente. Ekkor létesült a kis kápolna is 1813-ban, 100 évvel ezelőtt.

Rácz Ferenc.